

její schopnost komunikovat v albánštině jí umožnila vyhnout se řadě problémů. V mnoha navštívených obcích byla často vůbec první cizinkou, která se tam kdy objevila.

Sama publikace má cestopisnou strukturu, v jednotlivých kapitolách autorka popisuje putování ze Skadaru až do Prizrenu a zpět. M. E. Durham barvitě, upřímně a detailně líčí veškeré události a okolnosti své cesty. Snaží se být objektivní, ale zároveň je kritická a místy i vtipná. Její poznámky a postřehy obsahují obrovské množství informací, jež se týkají téměř všech stránek místního života, včetně interetnických a interkonfesionálních vztahů, poměru místního obyvatelstva k turecké správě, k cizincům, k novotám jako je železnice, elektřina apod. Popisuje tradiční kmeny, zvyky, stravu, oděv, pověry, tetování, architekturu atd. Aniž to sama tušila, podařilo se jí zachytit specifický svět, který zanedlouho zmizí nejprve ve víru

balkánských válek a následně pak v bojích 1. světové války. Území, po němž cestovala, se stalo po roce 1918 součástí několika států, nové hranice výrazně omezily a změnily tradiční způsoby obživy, dopravy i obchodování.

Český překlad Roberta Dobry je srozumitelný, názvy obcí a dalších lokalit se drží současného albánského, popřípadě srbského úzu. Samotný text je velmi čtivý, doplněný poznámkami, autorčinými fotografiemi i nákresey.

Monografie Mary Edith Durhamové bezesporu patří mezi základní texty o moderním Balkánu, díky kterému se nyní i český čtenář může v celé složitě problematice lépe orientovat a uvědomit si kořeny řady současných mýtů a „mýtů“, jichž je na Balkáně stále mnoho.

Knize nicméně chybí alespoň zeměpisný rejstřík, který by trochu zjednodušil vyhledávání v textu pro nealbanisty.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Jūratė Šlekonytė (ed.), Stebuklinės pasakos I. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius 2016, 722 s.–

Litevská folkloristická bádání patří i v současnosti v evropském rámci mezi velmi progresivní a inspirativní. Světové proslulosti dosáhla například Bronislava Kerbelytė svým novým náhledem na analýzu struktur lidových pohádek, jež prezentovala ve svém katalogu litevských

pohádek (rusky *Тѣпы народных сказок. Структурно-семантичѣская классификация литовских народных сказок I, II*, Moskva 2005). Jūratė Šlekonytė patří k mladší generaci vědeckých pracovníků, byť se v oblasti vědeckého výzkumu litevské lidové slovesnosti pohybuje už téměř dvacet let.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že Litva jakožto relativně malý stát s necelými třemi miliony obyvatel nebude mít nijak zvlášť rozsáhlé folklorní dědictví, opak je pravdou. Díky jisté mnohaleté částečné izolovanosti, velmi pozdnímu nástupu industrializace a urbanizace a v mnoha směrech dosud značně tradičnímu způsobu života zvláště na venkově, se litevským, ruským i polským folkloristům podařilo v průběhu posledních dvou staletí nashromáždit neuvěřitelné množství pohádek, pověstí, písní a dalších folklorních útvarů.

Problémem spíše zůstává, jakým způsobem toto obrovské dědictví prezentovat současnému člověku. Týká se to i pohádek. Zatímco například slovinská folkloristka Monika Kropelj zvolila ve svém katalogu slovinských zvířecích pohádek prezentování zachycených narativů vždy po jedné ukázce u každého syžetu (Monika Kropelj Telban, *Tipni indeks slovenskih ljudskih pravljic*. Živalske pravljice in basni, Ljubljana 2015), Jūrātė Šlekonytė se rozhodla prezentovat litevské pohádky v celé geograficky zachycené šíři.

Publikace začíná několika úvodními kapitolami. V předmluvě (*Pratarmė*) nalezneme seznámení s třídícím systémem ATU v rámci celkového bádání nad pohádkami a humorkami. Další kapitola (*Pasakos pasaulyje: motyvų ištakos, skelbimo ir mokslinių tyrimų istorija*) se věnuje světovému výzkumu pohádek od starověku k dnešku se zdůrazněním úlohy Finské akademie věd a její edice

Folklore Fellows Communications. Následuje kapitola zaměřená na dějiny litevského folklorního bádání (*Lietuvių pasakų užrašymo, publikavimo ir sisteminimo apžvalga*) a kratší text zasvěcený textologickému komentáři (*Tekstologinės pastabos*). Pak již přicházejí na řadu vlastní pohádkové texty.

Tento první svazek litevských kouzelných pohádek (*stebuklinės pasakos*) je řazen podle aktuální verze soupisu mezinárodních pohádkových syžetů ATU (Aarne-Thompson-Uther). U jednotlivých syžetů tak nalezneme velké množství folklorních textů reprezentujících celé litevské území (k orientaci napomůže i mapa Litvy s jednotlivými odkazy, kterou čtenář nalezne před každým novým syžetem). Mapa je doprovázena odkazy na prameny, z nichž prezentované pohádkové texty pocházejí. Následuje text vlastního základního syžetu v litevštině a rozsáhlejší komentář k výskytu pohádek tohoto typu na litevském území. Poté jsou k dispozici již vlastní texty pohádek. První díl na více než sedmi stech stranách zachycuje syžety ATU 300 (Přemožitel draka) až ATU 310 (Dívka ve věži), tedy jen velmi malou část fixovaných příběhů. Plánovaný druhý díl naváže s ATU 311 (Vysvobozeny sestrou). Celkový počet svazků, byť zatím jen kouzelných pohádek, zatím není možné přesněji odhadnout.

Kniha je uzavřena nářečním slovníkem, jmenným rejstříkem folkloristů, vypravěčů, zeměpisným rejstříkem, seznamem zkratk, literaturou a anglickým resumé.

Nikdo nejspíše nepochybuje, že se jedná o doslova mamutí projekt, jenž potrvá dlouhá léta. Jūratė Šlekonytė je zkušená folkloristka, která se mimo jiné podílela hesly o folkloru na vytvoření litevské encyklopedie (*Mažosios*

Lietuvos enciklopedija, Vilnius 2009). Pokud plány nezhatí organizační či finanční problémy, lze se zajisté v brzké době dočkat druhého svazku litevských kouzelných pohádek a s jistým časovým odstupem i těch dalších.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Michaela Kuthanová (ed.), Z historie exilu. Památník národního písemnictví, Praha 2019, 175 s.–

Není možné psát o recenzované publikaci a nezmínit přitom předchozí dva svazky, vzešlé z téhož projektu a několikaletého meziinstitucionálního bádání. Publikace je totiž jejich vyústěním a zúročením. Jsou to: Jakub Hauser (ed.), *Zkušenost exilu. Osudy exulantů z území bývalého Ruského impéria v meziválečném Československu*, PNP, Praha 2017 a Jakub Hauser – Věra Velemanová (eds.), *Příběhy exilu. Osudy exulantů z bývalého Ruského impéria v meziválečném Československu*. PNP, Praha 2018. První z publikací je vlastně doprovodným vědeckým katalogem k výstavě, konané v roce 2017 v letohrádku Hvězda. Na řešení projektu se od roku 2016 podíleli krom badatelů v Památníku národního písemnictví rovněž odborníci ze Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i., Slovanské knihovny, Divadelního ústavu a Univerzity Karlovy. Široce založený projekt pracoval s bohatou pramennou základnou nejrůznější povahy, v níž pochopitelně dominantní byly osobní archivy, a to

z fondů institucí i z fondů v soukromém držení.

Časovým vymezením – meziválečným obdobím – je do jisté míry dána vnitřní dynamika tématu. Po bolševické revoluci zde našli nový domov lidé na prahu stáří i děti, které ve třicátých letech dorůstaly. Projekt se soustředil na osudy generace v produkčním věku, která v Československé republice dostala možnost uplatnit vlastní schopnosti, nadání, popřípadě předchozí vzdělání a životní zkušenosti, realizovat rodinný i společenský život. Z tohoto pohledu to byly vlastně dvě generace: mladí, kteří získávali vzdělání až zde, a vyzrálá střední generace. Kolik lidí, tolik osudů, tolik rozdílných profesí, politického zaměření, snah, naplněných i neuspokojených ambicí. I když v ČSR tvořili početnou menšinu a svou jinakost si do jisté míry chránili, zpočátku jen máloco krom původu z carského mocnářství je sjednocovalo. Nebyl to jazyk (krom ruštiny a ukrajinštiny užívali běloruštinu), nebylo to náboženství